

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESÍTŐ.

Felelős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. isr. tanító-egyesület”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak dijmén-
tesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénz-
tárnokhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Neveljünk háladatosságra!

Paedagogiai értekezés, Lederer Ábrahám tanártól.

Bevezetés.

Tisztelt gyülekezet! A közp. választmány igen megtisztelő megbizásá-
nak megfelelően néhai Lederer Bernát emlékének tiszteletére, elhalálzásának
5. évfordulóján úgy mint mult évben most is én mondom az emlékbeszé-
det, hogy abban csekély erőmhez képest a megdicsőült iránti kegyeletünk-
nek kifejezést adjak.

A mai gyűlésünk a kegyelet kifolyása; a kegyelet sugallata hozta ide
szép számban az igen tisztelt vendégeket is. A mai ülés egyszersmint
a hálaérzelmeknek kifolyása, azon hálaérzelmeknek, melyeket mi tanítók a
megdicsőült családja iránt táplálunk: hálaünknek kívánunk itt kifejezést adni
e nemes családnak azért, hogy lehetővé tette, hogy egy szegény beteg kar-
társunknak segélyt nyújthatunk.

Mind ezt tekintetbe véve gondoltam, hogy az elhunyt emlékét leg-
jobban az által tiszteljük meg, ha a háladatosság erényét emlékbeszédünk
tárgyává tesszük és azt fejtegetjük, miképen kell az ifjuságot ezen erényre
nevelni.

I. A háladatosság lényege és fontossága.

A háladatosság oly erény, mely szerint törekszünk jóttevőinknek jó-
tetteit, szivességüket szeretet és áldozatok által viszonzni. Ezen erény a tár-
sadalomban nagyon fontos, mert serkentőleg hat a jótett elfogadójára, a
jótévőre és általában felebarátainkra. A háladatos ember iparkodik erkölcsös
magaviselete által az elfogadott jótéteményre magát méltóvá tenni és az
által mindig tökéletesebb és erkölcsösebb lesz. A köszönet a legnemesb
szivnek is jól esik. A háladatosság tehát boldogit és felserkenti a jótévőt
más emberek jólétére is közreműködni és ezen jó példák t. i. a háladatos-
ság és a jótékonyság példái buzdítólag hatnak a környezetre és más fele-
barátokra. A mily üdvös erény a háladatosság, oly fekete és utálatos bűn
a háladatlanság. Mindenekelőtt ellentétbe jut az igazsággal, méltányos-
sággal, mely szerint, annak aki jót tesz velünk, a jót viszonznunk kell;
másodszor rossz szivre mutat, mert nem lehet feltenni, hogy valaki idegen
ember iránt jót fog cselekedni, aki jótévőinek szolgálatait nem akarja ol-
ismerni s viszonzni. — A háladatlanság nagyobb bűn, mint a bosszuállás.
Mig ez csak az ellenségnek a rosszat rosszal viszonzza, addig amaz a jót
viszonzza rosszal. A szentírás nemcsak a bosszuállást tiltja meg, hanem
azt is említi: „Ne ellenségeskedjél a miczri ellen, mert idegen voltál

országában.“ Háladatosság nélkül, az Isten és haza iránti szeretet, az emberek, iránti belső ragaszkodás a kegyelet, a történeti érzék elsatnyulnak azért az emberiség már az őskorban nagy súlyt fektetett a háladatosságra.

II. Történeti visszapillantás.

A zsidó nép különösen az Isten iránti háladatosságot szent kötelességének tartotta. A zsidó állam fennállásának első századaiban naponként a főpap a nép nevében hálaáldozatokat hozott; később elrendelték, hogy minden étel, minden ital élvezésénél minden kellemes esemény alkalmával sőt minden balsors után megfelelő hálamondatot mondjanak Istennek, a mely szokás a zsidóknál még mai nap is fennáll. A zsidó bölcsek azt tanították: „Ne dobj köveket oly kutba, melyből szomjuságot csillapítottad.“ Ezáltal azt akarták kifejezni, hogy jótévők iránt ne legyünk háladatlanok. A perzsáknál a háladatlanságot nagyon szigorúan büntették. A görög történet sok példát említ háladatosságról és Sokrates, Plato valamint Aristoteles azt tanítják, hogy nemcsak az istenek iránt, hanem a jótévő emberek iránt is háladosnak kell lenni. Cicero mondja: „Ha a kölesönt, feltéve hogy lehet, nagyobb mértékkel kell visszaadni, vajjon miképen kell magunkat viselni tett jótéteményekért? Nemde utánozni fogjuk a termékeny szántóföldeket, melyek többet adnak, mint mennyit vettek volt. Jót **tegyünk-e** vagy nem az hatalmunkban áll, de a vett jókat nem viszonzni **az** tilos a derék ember előtt.“

A középkorban, midőn a vallásosság, a kegyelet még virágzott, akkor a háladatosság fája is gyarapodott, követelték a háladatosságot nyilvánítását nemcsak a magasabb rangu, a gazdag, hanem az alacsonyabb rangu, a szegény emberek iránt is; sőt azt kívánták, hogy állatok tett szolgálatait is jó bánásmóddal viszonzzuk. Ferdinand, sziciliai király, egy magasrangu herceget elakart mozdítani állásából, mert az saját lovát, mely neki számos éven át kitűnő szolgálatokat tett, vén korában istállójából a kitesztáta.

Az újabb korban a nyilvános háladatosságot csakugyan gyakorolják; a jubileumok korszakában élünk: a társadalom beszédek, kitüntetések, ünnepélyek által fejezi ki elismerését, köszönetét hősei előtt.

De ezen nyilvános társadalmi háladatosság nem mindig tiszta forrásból fakad, az nem mindig a valódi szeretet, az őszinte elismerés, az erkölcsös érzelem kifolyása, hanem az önzés, a hiúság okozata. A valódi háladatosság t. i. a szülők és a jótévők iránti háladatosság, továbbá a vallásos háladatosság; ezen két erény az újabb időben mindinkább csökken. Nagyon gyakran hallható a panasz, hogy a felnőtt gyermekek öreg szülőiket elhagyják és így az élvezett szülői szeretetet és jótéteményeket háladatlansággal viszonzják. Azt is gyakran hallani, hogy sok község háladatlan ifjuságának tanítója iránt. A háladatlanság mindig az erkölcs-romlottság jelei közé tartozik. A római történelem fénykorszaka elég gazdag oly eseményekben, melyek fényes bizonyítékot adnak egy uralkodó háladatosságról, de Julius Caesar és általában az összeesküvők korszakában nagyon gyakran fordultak elő oly esetek, hol a gyermekek szülőiket elárulták, és ellenük mint árulók és ellenség léptek fel. — Most is elég gyakran tapasztaljuk, hogy gyermekek szülőik iránt, tanítványok volt tanítóik iránt, a szolga volt ura iránt magukat hálátlanul viselik, hogy általában ezen szerény virág t. i. a háladatosság nem akar gyarapodni. Azért a jelen időben nagyon szükséges, hogy a ház az iskola és a társadalom karöltve iparkodjanak a háladatosságra nevelni és a háladatlanság gyomát kiirtani.

De mielőtt a nevelészeteki eszközökről szólnék, czélszerű lesz a háladatosságot pszichologiai szempontból tekintetbe venni.

III. Lélektani fejtegetés.

A háladatosság oly jó tulajdonság, melyet már az állatoknál is találunk. „Az ökör ismeri az ő urát, és a szamár urának jászolát“ mondja már Jesajas próféta. — Csak emlékezzünk vissza azon oroszánra, ki háladatosságból az elítélt Androklest a közönség bámulatára legcsekélyebbel sem bántotta. Már az első emberek, Kain és Ábel történetéből tudjuk, hogy áldozatok hozatala által Isten iránti háladatosságot nyilvánítottak. Mindennek daczára mindennapi tapasztalatból tudjuk, hogy a kis gyermekek igen kevés hajlammal bírnak a háladatosságra. Kis gyermekek rendesen önzők. A szülőktől mindent követelnek, de nem akarnak semmit sem viszonozni. Náluk még hiányoznak a vett jótétemények képzetei, megfelelnek a jóról, amiben a szülők, dajkák őket részesítették. A héber nyelvnek „bevallani“ (elismerni) és „megköszönni“ szóra egy és ugyanazon szava van t. i. m o d e. Montefiore jelszava volt: „Think and Thank“ Gondolkodjál és köszönj! A magyar nyelv is a háladatosság első fokát „elismerés“ szóval fejezi ki. A jótétemény képzetével egyesül a háladatosság érzelme, azért egy szellemdus bölcész a háladatosságot a szív e m l é k e z e t é n e k nevezi.

A képzet, a gondolat és az ezzel együtt járó öröm és szeretet érzelme felkeltik bennünk az ösztönt, hogy jótévőink iránt hálaérzelmeinket nyilvánítsuk.

A háladatosság tehát tulajdonképen egy összetett pszichológiai tünetmény, hol a képzet, érzelem és akarat egy egységet képeznek; és ezen kedélyállapot nagysága a képzetek tisztaságától, az érzelmek melegétől, az élvezett öröm élénkségétől és az ösztön energiajától függ; de miután ezen lelki tulajdonságok az embereknél igen különbözők, a háladatosságnak is igen különbözőképen kell nyilvánulnia. Oly egyéneknél, kiknek önző érzelmei igen nagyok, erősek, vagy akik phlegmatikus vérmérsékletük folytán csak nagyon nehezen határozzák magukat a tette: igen gyenge szokott lenni a háladatosság, sőt háladatlansággá is válik. Vérmes egyéneknél a behatások könnyen eltűnnek, és a könnyelműség következtében a háladatlanság elég gyakran az ily emberek ismertető tulajdonai közé tartozik. Göthe mondja: „Der Undank ist immer eine art Schwäche. Ich habe nie gesehen dass tüchtige Menschen undankbar gewesen wären.“

Oly emberek, kik kevés észbeli tehetséggel vannak megáldva, de nagy mértékben önérzetesek, igen gyakran a háladatlanság hibájába esnek. A gögös ember nem szereti a visszaemlékezést volt szomorú és nyomorult pályájára, állapotára és kerüli jótévőjét, ki őt nyomorultságában megsegítette. Hamis szégyen, hiu kevélységből elsajátított előítélet folytán a hálát némelykor nem fejezik ki és az által embertársaik megvetését vonják maguk után.

IV. A háladatosság különböző kifejezőmódjai.

A háladatosság a belátáson, a szereteten, a kegyeleten, tiszteleten és jóindulaton alapul, és ezen érzelmekkel rokonságban áll. A háladatosság, mint láttuk, belső lelki állapot, melynek nagyságát, melegségét, igazságát, kitartását csak a külső nyilvánulások által lehet megítélni. „A szem a lélek tükre!“ Ez a példabeszéd itt is érvényesül. Igaz, hogy vannak oly kedélyállapotok, mint pl. a harag, a bosszu, a gyűlölet, a féltékenység, az ijedség melyek sokkal erősebben, láthatóbban nyernek kifejezést, de azért a háladatosság, a szív dobogása, a könnyek, a szem, az arcvonások, a szavak, a hangsúly, a tett, (engedelem, szeretet, erkölcsös élet) és ajándékok által is nyilvánul. Már a beszéd is kifejezi a háladatosság különböző fokait. Az egyik mondja: Fogadja forró köszönetemet! a másik: legbuzgóbb hálámat! a harmadik: alázatos köszönetemet! stb. Mig az egyik

*

hálados lelkek állapotát így írja le: „a hálának legtisztább érzetei töltik el keblemet“ egy másik bevallja tehetetlenségét, mondván: „erőtlennek érzem magamat jótékonyágát kellőleg viszonzni.“

V. Paedagogiai levezetés.

Miután a háladosság lényegét, fontosságát történelmi, erkölcs-tani, anthropologiai és társadalmi szempontból röviden vizsgáltuk, könnyű lesz ezen erényt neveléstani szempontból tárgyalni. Miáltal nevelhetjük tehát az ifjúságot a háladosságra?

1. Szükséges, hogy a szülők és nevelők a gyermekek testi ápolásáról és az egészségnek fentartásáról gondoskodjanak. Egészséges emberek nyájasabbak, előzékenyebbek fogékonyabbak; beteges emberek gyakran rossz kedvűek mogorvák, embergyűlölők, indulatosak, önzők és ennek következtében nehezebben hajlandók a vett jótett elismerésére, a hála nyilatkozatára; a rossz kedv, a szenvedély, a szeszély az altruisztikai érzelmeket gyengítik. Már azon gondolat, hogy az egészséges test, a testi erő, az életkedv a jótétevek gondos ápolásának is tulajdonítható, a növendék szívét hálával fogja eltölteni.

2. A jó tétemény és a hála, a szolgálat és a viszonzás, a szivesség és a köszönet egymással rendesen oki viszonyban állanak. Ebből következik, hogy a háladosságra való nevelésnek legjobb eszköze a neveléssel párosult szeretet. „Aki szeretetet vet, az szeretetet arat.“ Sajnos, hogy nagyon sok ember gyermekkorában nem a legnyájasabb bánásmódban részesült, a szeretet napsugarait nem élvezte, és ennek következtében az ő keblének kertjében a háladosság virága nem tenyészhetett.

Ha pedig a családban a szülők iránti háladosságot durva szeretet nélküli bánásmód következtében már csirájában elfojtják, akkor a tanító, a jótétevek, a haza és Isten iránti háladosság már nehezebben fejleszthető. Ezek egymást támogatják.

3. Ha a szülők szertartások, ünnepek által a vallásos és a polgári háladosságot gyermekeikben felkeltik, akkor gyermekei irántuk is háladosak lesznek, különösen akkor, ha a nevelők a háladosságra nézve **jó példával** járnak elő. Én csak a nagytya és unoka ezimű mesére bátorodom hivatkozni, a melyben a kis gyermek a hálados szülőket atyjuk iránti kötelességükre figyelmezteti.

Az őszinte meleg és kitartó háladosság szép példáit kell az ifjúságnak adni, hogy ők később azokat utánozzák ott, hol a felnőttek a háladosság kötelességeit csak divatos illedelemből külső modor folytán vagy tettetésből, hamissággal teljesítik, ott az ifjúság az erkölcs-telenség, a romlottság példáit látja. Azért boldog azon gyermek, aki oly környezetben nő fel, melyben az illedelem, az erkölcsiség és a vallásosság példái uralkodók. Azért czélszerű, ha a szülők és általában a felnőttek a gyermekeknek a szolgálattevésre alkalmat adnak, és nekik ezért köszönetüket kifejezik, mely példákat a gyermekek is utánozni fognak.

4. A legfontosabb eszköz pedig, mely által a gyermekeket, a tanítványokat a háladosságra nevelhetjük: a szoktatás. A szülőknek elég gyakran van alkalmuk a gyermekek gyámoltalanságát, függőállapotát éreztetni és a gyermekeket a naponkint nyújtott jóért hála nyilatkozatban gyakorolni, és hogy ezen gyakorlásának maradandóbb benyomása legyen és hogy a gyermek ne gondolja, miszerint a köszöntésre vonatkozó parancs a szülők részéről önzésből történik, tanácsos, hogy az atya figyelmeztesse gyermekeit az anyára és a tanító jóságára, fáradozására, és szoktassa a gyermekeket arra, hogy az anyára és a tanító iránt minden alkalommal

háladatosságot nyilvánítsanak, és viszont annál inkább kötelessége lesz a tanítónak a gyermekeket arra buzdítani, hogy szüleik által naponta vett jótéteményeket szorgalom, erkölcsös viselet, gyengéd figyelmek, kellemes meglepetések, hála s üdvlevelek iratása által viszonzozzák, és

5. miután a háladatosság az igazsággal, a méltányossággal a kegyelettel és a vallásossággal szoros összefüggésben áll: szükséges lesz, hogy a szülők és a tanítók a gyermekeket családi iskolai és nemzeti ünnepélyek ünneplése, valamint emlékbeszédek által ezen fontos társadalmi erényhez is szoktassák, mert ezen érzelmek egymást támogatják és erősítik.

6. A hálaérzelem nem csak a vallásos és a humanus érzelmeknek testvére, hanem rokonságban is áll az illem és udvariasság érzelmeivel. Már az illem kívánja, hogy a gyermekek a felnőtteket üdvözöljék, tiszteljék és nekik köszönjenek, annál inkább követeli az udvariasság, hogy ők a köszönést a szivességet, a jótéteményt köszönettel, szivességgel, egyszóval hálával viszonzozzák. A magyarban „köszönni“ szónak két értelme van, u. m. tisztelni és hálálni. A valódi udvariasság szivélyes, hajlandó közreműködni mások boldogítására mások érdemei elismerésére. tartózkodván minden olyastól, mi másokat sérthetné.

7. De az élőlőszóbeli köszönettel nem szabad megelégednünk; a gyermekeket arra kell szoktatni, hogy hálaérzelmeiket tettek által is nyilvánítsák. Sőt többet követel a paedagogia. A kis és nagy gyermekek csakugyan hajlandók jótéteményüket a jótétemény élvezése alkalmával megölelni megcsókolni és nekik mindent megígérni, de rövid idő múlva a visszaemlékezés elhalaványul, a hálaérzelem kihűl, az elismerés félreismeréssé alakul át, a háladatosság nyilatkozata helyett némelykor még háladatlanosság mutatkozik. Azért szükséges a gyermekeket nemcsak a közvetlen, hanem a közvetett háladatosságra is szoktatni. Oly községek, melyeknek ifjusága volt tanítójuk iránt maradandó és kitartó hálával viselkedik, sokkal több érdekeltséget mutatnak az iskola iránt, sokkal több rokonszenvvel és tisztelettel viselkednek volt tanítójuk iránt.

8. A szoktatás oda is irányuljon, hogy a gyermekek nemcsak a szülők és előljárók, hanem a cselédség, a legszegényebb ember iránt is udvariasak és háladatosak legyenek. Minden embert úgy kell nevelni, hogy felebarátai iránt álláskülönbség nélkül hálával viselkedjék, és hogy ezeket hálára kötelezze maga iránt. Ez véleményem szerint az erkölcsi nevelés főfeladata.

9. A szoktatásra nézve még fontos azt is szem előtt tartani, hogy ne tőrjünk semmiképen a háladatlanosságot, az önző cselekvést, az udvariatlanságot és hogy a gyermekekkel a háladatlanosság anyagi és erkölcsi káros következményeit éreztessük. A háladatlanosság, mely nem alapul a tudatlanságon, hanem csak a rossz sziv kifolyása, oly fekete bűn, melyet némelykor büntetni kell. Az ártalmas gazt csak ki kell irtani és a szép s hasznos növények gyarapodni fognak.

10. Vannak paedagogusok, kik a háladatosságra való nevelést az által vélik előmozdítani, ha a gyermekeket arra szoktatják, hogy a kellemetlenért különösen a kiérdemelt büntetésekért is köszönetet mondjanak. Ez oly paedagogiai nézet, mely felett még vitatkozni lehet, és oly eszköz, melyet nem minden paedagogus fog helyeselni, mert sokan azt fogják mondani, hogy a háladatosság kellemes érzelem és kívánatos, hogy önmagától kényszer nélkül a sziv sugallata folytán nyilatkozzék. A gyermek pedig, aki a büntetés üdvös következményeit még nem foghatja fel, a büntetés által oly kedélyállapotban van, melynek folytán nem lesz hajlandó a fájdalmas büntetésért még köszönetet mondani. De ha ezen eszközt vallásos és erkölcsös szempontból vesszük tekintetbe, ha azt gondoljuk, hogy a valódi vallásos ember

a gondviselésnek a kellemetlen csapásokért is köszönetet mond, és ha azt tartjuk szem előtt, hogy az erkölcsös ember a percnyi fájdalmat a jövő-élvezetéért szívesen tűri, hogy a jelen élvezetét a jövő boldogság kedvéért szívesen feláldozza; akkor a fentemlitett paedagogiai nézet felett nem fognak egészen pálczát törni. A gyógyszer és a nevelészeti eszközök hatása ezek helyes alkalmazási módjától függ. Ha büntetés szeretettel, indulat nélkül adatik, és ha nem ez, aki a büntetést végre hajtja, hanem valaki más az, ki a gyermeket a büntetés szükségére és hasznára figyelmezteti és utasítja, hogy az elkövetett hibát, az atya haragját a hálanyilatkozat által jóvá tenni lehet: akkor ezen eszköz talán nem egészen elvetendő.

11. Ha tekintetbe vesszük, hogy a felnőtt embernél minden tett, tehát a háladatosság nyilvánulása is a képzetek minőségétől függ, akkor befogjuk látni, hogy a háladatosságra azáltal is nevelünk, ha a gyermekeket a háladatosság kötelesegeire, nyilvánulási módjaira és a háladatlanúság rossz következményeire figyelmeztetjük. Hogy ezt leginkább az iskola éri el oktatás által, magától értetik. A hit- és erkölcstan, a történelem, az irálytan és a tanuló magaviselete elég alkalmat nyujtanak a tanítónak, hogy a gyermekek hálaérzelmeit nemesítse. „Ha ettél és jól laktál, akkor hálát kell mondanod, az örökkévaló Istennek.” Ezen bibliai parancs: „Tiszteld atyádat és anyádat”. . . és még számos más bibliai mondat arra szolgál, hogy a gyermekben a háladatosság köteleességének tudata felébredjen.

A történelem tanítása szintén sok anyagot ad a tanítónak az ifjuság keblében a háladatosság érzelmét gerjeszteni és a növendékeket a háladás köteleességére figyelmeztetni. Ha pl. Nagy Sándor, Kálmán király, Deák, IV. Béla vagy Frangepán iránti háladatosságról lelkesedéssel beszélünk, ezen közvetett példák az ifjuságot utánzásra fogják serkenteni.

Nagy Sándor háladatossága Aristoteles tanítója iránt, Nero háladatlanúsága Seneca tanítója iránt a növendékekre bizonyosan nemesítő hatást fognak gyakorolni. Rónai Jácint püspök Rudolf koronaherceg és Valeria főhercegnő volt nevelője emlékiratában a koronahercegről következő jellemvonást közöl: „A trónörökös esküvője előtt köteleességének tartotta, hogy egykori tanítóitól és nevelőitől elbucuzzék. Az urakat május 6-ára reggeli 10 órára hívták meg a trónörököshöz, 18 komoly férfi vette körül az ifju trónörököst, a ki meghatva bucsuzott el tőlük és többek közt ezt mondta: „Tanítóimat, kiknek fáradságának oly sokat köszönhetek, sohasem fogom elfeledni. Mindig hálás leszek irántuk.” Csak iparkodjék a tanító tanítványaiiban maga iránt a háladatosság érzelmét ápolni és erősíteni és ezek nem csak iránta, hanem szülői és más jótevői iránt is háladosak lesznek.

Az irálytan nagyon alkalmas arra, hogy tanítása alkalmával a háladatosság erényéről szóljunk. Ha a fogalmazási gyakorlatok alkalmával a hálalevél tartalmát és alakját fejtegetjük, ha nekik azt mondjuk, miképen kell ily leveleket különféle esetekben szerkeszteni, akkor már a módszer is kívánja, hogy ezen irálytani fejtegetéseket a hálaérzelem kötelessége feletti felvilágosítás megelőzze. Nagyon gyakran nyílik a tanítónak alkalom a gyermekeket arra figyelmeztetni, hogy minden jó, hasznos a mit a szülőktől naponkint óránként kapnak, csak ezek szeretetének, jóakarátának köszönhető. stb.

Oly oktatás egyszersmind erkölesképző és csak oly erkölesképző oktatás gyakorol jótékony hatást a jellem nevelésére, mert nem a sok tudás a fődolog, hanem az erkölcsös tett.

B e f e j e z é s.

De nekem sem szabad csupán beszélnem a háladatosságról, hanem a háladatosság kötelesegeit teljesíteni, is t. i. köszönetemet kell kifejeznem

a t. választmányának a bennem helyezett bizalmáért és a t. gyülekezetnek becses figyelméért és kitartó türelméért. És midőn ezt teszem, kérem a t. gyülekezetet, hogy a mai emlékűnnepélyt mindnyájan a következő imával fejezzük be:

Vajha a boldogult Lederer Bernát emléke áldássá válnék, s örökösei számos éven keresztül boldogságban éljenek!

A közműveltség terjesztése a magyar zsidóság közt.

Jelige: „A hazát szolgálni első kötelessége mindenünknek.“

B. Eötvös József.

Hazánk fővárosában egy oly mozgalom indult meg ifju hitsorsosaink körében, mely méltán megérdemli minden igaz zsidó hazafi támogatását és pártolását: értem a „magyar zsidó közművelődési egyesület“ létesítését. Tudjuk, hogy felekezetünk jobbjai már a 40-es évek elején is foglalkoztak ilyenemű egyesület életbeléptetésén; de a bekövetkezett gyászos napok letörölték azt a napirendről s így a hamu közt lappangó szikra csak gyújtó anyagra várt; mely anyagot imént a közel mult napokban felekezetünk reményteljes ifjusága az alma mater zsidó felek. hallgatói szolgálták.

Ezen egyesület szent czélt tűzött zászlajára. Mozgásba akarja hozni az évtizedek óta tespedésnek eredt hazafias szellemi életet egyáltalán, szóval és írásban. A mulasztottat pótolnunk kell! Hisz az oly országban mint hazánk, hol harcz és háboru képezte a lakosság éltető elemét és az olygarchák önzése uralkodott, ott a tudomány békepálmája a magyar zsidók kebelében sem virulhatott! A keresztény iskolák ajtóin hiába kopogtattunk, apáink kénytelenek voltak saját tanhelyiséget és saját tanmódszert teremteni, önmaga készített tervezet alapján. Gyermekük számára a chedert, felnőttek számára pedig jeschibát. — Ide magyarázható, hogy a középkorban sok babonáság lehetett ugyan a zsidóság közt; de oly tudatlanságra mint a keresztények közt egyáltalán nem akadunk.*) De hála az égnek ma már a viszonyok is megváltoztak. A magyar zsidóság — az utóbbi évek keserű tapasztalatai után — egy compact egészet képezve, elég erős; hogy a reactionarius áramlatnak ellen tudjon állani.

Bármennyire iparkodott is az osztr. kormány a germanisatioval, a zsidók mégis a magyar elemhez és a nemzeti nyelvhez ragaszkodtak mind mai napig. Azonban miként a nagy világegyetemben természetes sorrendben váltja fel egymást napfény és eső, tél és tavasz akként követte itt is a derűt csakhamar a boru. Beállt a lankadás, a tétlenség a dolce far niente-féle időszak, melyet a nemzet testén rágódó kóranyag az antisemitismus ütött rajta. E sebet behegeszteni van hivatva a „magyar zsidó közm. egyesület.“ Csak így fog bekövetkezni ama korszak, melyről Izaiás prófétánk (11. 6.) ilykép jósol: **וּגְרַ וְאֵב אִם כְּבֵשׁ, וּנְמַר אִם גְּרִי יִרְבֵּץ** „amikor a farkas a báránnyal lakozand, és a párducz a gödölye mellett fog feküdni.“

Olvastam ugyan egy nyilatkozatot az egyetemi ifjuság egy ellenző párttöredékétől, mely szerint nem volna szükségünk ily egyesületre. Mint minden téren; ugy itt is találkoznak egyének; kik ha a jót előmozdítani kell, ellenzéki állásba helyezkednek. Mi ezekkel nem vitatkozunk; de bebizonyítani akarom, hogy napjainkban hol az ádáz gyűlölet a keresztény társadalom majdnem minden rétegét megmételtyezte — összetartó kapocsra van szükségünk. Reményilem, hogy vagyonosabb hitközségeink és hitsorsosaink —

*) L. Ben Chan. II. évf. 83., 184., 221. és 378. oldalain.

ott hol nemzeti kulturáról van szó, anyagi támogatásukat nem fogják megvonni. Példa erre az E. M. K. E. Alig hangzott el a szózat, már Kárpátoktól Adriáig folytak az adakozások. A hosszú névsorban számtalan magyar zsidó nevét, sőt hitközségeiket is mint: Arad, Kolozsvár, Deés, Czegléd stb. lehetett látni. A mi a zsidó néptanítói kart illeti, az egylet bennök lelkes és buzgó munkatársakra számíthat. E támogatást a zsidó tanító sehol sem vonhatja meg tőle, egyrészt mert hazafias missiót teljesít; másrészt pedig mert saját állásának — mely addig a csekély fizetés és a hitközségi elnökök szeszélyétől vált függővé — megszilárdításához rakja le az alapzatot. A közműveltség, a valódi vallásosság terjedésével a zsarnokoskodó önkény is elveszti rothadt s minden nemes érzelmet kiirtó talaját. Egy művelt felekezet ama számos ellenséget — s ilyenek „ \hookrightarrow “ \neg mindenszázadban termettek — sikeresebben bírja visszaverni. A protestantizmus is csak a tudomány, a közműveltség fegyvereivel bírta legyőzni az ellenség támadását. A luterani conburantur és a zikezene zakezene egy fán termett. Mindkettőt a népek tudatlansága a barbarizmus érlelte meg! E fegyverrel kézben hódította meg magának az emberi jogokat, az a felekezet, melynek ma a legrendezettebb egyházi autonómiája van. És a zsidóság — e tudományt szomjuzó felekezet — kót ezre éves martyriumával ezt ne bírná utánozni? Helyesen érvel Berényi Sándordúr a „M. Zs. Sz.“ 5. számában, midőn a mozgalomról szólva — ezeket mondja: „Nem akarunk mi zsidó egyesületet, mely művel és magyarosít; hanem egyesületet, mely z s i d ó k a t művel és magyarosít.“ Bizony e kettő között nagy a különbség.

Őrizzük féltett kincsünket felek. iskoláinkat, támogassuk — a németországi „Deutsch-Israelitischer Gemeindebund“ mintája szerint — szegényebb hitközségeinket; hogy ezek ne legyenek kénytelenek iskoláikat az indifferenzizmus áldozataként odadobni és felosztalni. Hisz az utóbbi években (l. statistikai kimutatásomat e lapok f. é. 1-ső számában) hitközségeink sportszerűen üzik felek. iskoláik felosztását! Hová jutunk, ha ez így tovább tart? Mutassad meg tehát Israel ifjusága, hogy ama nemzetség vére — mely a dicső Mekkabäusokat szülte — nem csenevészett el és hogy az még ereidben liktet! Ez legyen felekezetünk jövő záloga arra nézve — mit sajnó szívvel kell jelenleg észlelnünk — hogy ősi vallástokhoz hivek fogtok maradni minden körülmények közt és azt önző önérdékből mint a viselt ruhát fel nem cseréletek. Szívvel üdvözlöm tehát a megeredt mozgalmat és annak szélesebb mederben történő elterjedését óhajtanám. Nagyobb városainkban pl: Szegeden, Szabadkán, Pécsen, Győrött, Aradon stb. fiókegyleteket kellene minél előbb szereznii, körlevelekben a hitközséget belépésre felszólítani mert: באין חזון יפרע עם. ושמר תורה אשרהו „Kijelentés nélkül a nép vesztére van hagyva, csak az boldogul, ki hallgat a tanításra.“ (Példab. 29. 18.)

Battonyán, 1887. május havában.

Spitzer Ignác, zs. néptanító.

A kunfélegyházi orthodoxok.

Kunfélegyházán két pártbeli zsidó hitközség van. Az egyiknek, magát neolognak nevező hitközségnek tanítója Reich Mór a másiknak az orthodoxoké Tauszky Sámuel. Mindkettő egyesületünk tagja. Reich Mórnak 12 évvel ezelőtt a még akkor egyesült községgel gyült meg a baja. 3 évi működés után utifüvet akartak sarkára kötni. De a hatóság zablát kötött szájukra, és így Reich hál' Isten még ma is nyeli a kunfélegyházi neolog zs. iskola porát, hagyja magát átkozni mint Bileám a zsidó népet. De most nem erről akarok írni, nem ő róla szól a nóta, hanem a másik táborról, a

magukat orthodoxoknak nevező hitfeleinkről, illetőleg tanítójuk iránti bánásmódjukról. A gyászoló prófétával kiáltok fel: **הצרי אין בגלעד?** Ez az az autonomia, melyet Dr. Pauler volt közoktatási miniszter — jobb ügyhöz méltó „sturmolás“-oknak engedve 1872-ben — részlekre biztosított? Hatalmi állástokat úgy látszik a tanítók üldöztetésén akarjátok megszilárdítani. Ez nem herostratesi dicsőség! Mult évben voltam Felegyházán, beszéltem kártársaimmal s mondhatom Tauszky S. orth. tanító helyzetét a legszánandóbbnak találtam. Folytonos perpatvar, ármánykodás. áskálódás, rágalmazás a derék orthodoxok részéről T. életerejét felemészté, lelki nyugalmát elrabolta! És milyen lehet ott az iskola? Az évekig tartó harcz nyíltan kitört az utóbbi hetekben. A kunfélegyházi orthodoxok fegyelmi vizsgálatot kértek tanítójuk ellen. És mi a delictum, itt az irás forgassátok! Pestmegye f. é. május havi közigazg. bizottság gyűlés elé terjesztett vádpontok a következők: Megjegyzendő, hogy a tiszti főügyész terjesztette azokat elő. Hogy miért a főügyész, s nem a tanfelügyelő az rejtély.

Tauszki ellen több rendbeli vád emeltetett u. m.: hogy hivatalos kötelességét nem teljesíti pontosan; hogy a rábizott gyermekekkel durván, lelketlenül bánik, hogy azokat testileg bántalmazza (!); hogy a gyermekek szüleit különböző czimek alatt zsarolja; (ugyan az Istenért, hát még mit?) hogy különbséget tesz a gazdag és szegény gyermekek közt s mig amazokat dédelgeti, ezeket folyton szidalmazza, s bántalmakkal illeti; hogy a gyermekeket a tanítástól elvonva, saját háztartása körüli munkákra használja fel, hogy a gyermekek előtt káromkodik s azokat gunynevekkel illeti s hogy a hitközséget illető beiratási díjat egy esetben magánál tartotta. Ez Tauszki bűnlajstroma. Nem akarunk a vizsgálatnak präjudicálni, de óhajtom, hogy eme vádak legnagyobb része rágalmaknak minősítessenek, s hiszszük, hogy azzá is fognak törpülni, s hogy e fegyelmi vétség alanyi és tárgyi tényálladéka megállapítható ne legyen. Az ugynevezett orth. hitközségeinknek egy korszerű művelt tanító még mindig szálla a szemökben. A végleges tanító nekik egyforma a pokol kinjaival. Ha hitközségeink iskoláik és tanítóik irányában nem volnának oly közönyösek és szükkeblűek, ugy mindig lelkiismeretes és ügybuzgó tanerőkkel rendelkeznének, ily vádak pedig örökre elnémulnának. Kérdelem tehát, hogyan lelkesülhet a zsidó tanító ily rettenetes szánalmat gerjesztő helyzetben magasztos hivatása iránt, hisz nem csoda, ha már 30—40 éves korában megöszül, elsápadt és meggörnyed, egész alakja egy élő szemrehányás a vele oly mostohául bánó hitközsége ellen, quid nunc!

Budapest, 1887. május 16.

Spitzer Ignác, battonyai zs. tanító.

A hármas szakadás.

Irta: **Steiner Ignác**, igazgatótanító Léván.

(Folytatás).

A legeltérőbb combinációkra, mondhatni a confusióra, Philo és Josephus különböző írásmódja adott alkalmat, az egyik essei, a másik essenit nevet használván. E kétféle elnevezésből kiki a maga módja szerint, hol a görög, hol a héber vagy aram nyelv segítségével vélte a leghelyesebbet kimagyarázni. Josephus a tények registrálására szoritkozik, a szó értelmezését az olvasóra bizván, mig Philo egy görög, eredetileg „igazságos“-t jelentő szóra vezeti vissza. Az ő nyomán indult De Wette azon különbséggel, hogy ő a névben inkább syr gyököt keres. Szerinte „esseus“ a

syr נחמ = jámbor, átidomítása.²⁴⁾ Mások meg חמיר rövidítésének tartják.²⁵⁾ Amilyen erőltettnék ezen értelmezés első pillanatra látszik, ép oly elmesnek tetszik a körülmények szorgosabb figyelembe vételével. Így a talmudban több oly ember, kiről tudva van, hogy esseus elveket vallott, chaszidnak mondatik. R. Josze b. Jochanan pl. ki többek közt azt tanította: „Fölötte hosszú beszélgetésbe nővel ne ereszkedjél,” (Pirke Aboth 1, 5.) — mely szabály nyilván esseus eredetű — Sabat tractatusában (19, a.) chaszidnak neveztetik. A Pirke Aboth eme tanítása: seli selcho, veselcho selcho choszid (5, 13.) nem mutat egyébre, mint az esseusoknál behozott vagyonszösségre. E felfogás támogattatik még az által is, hogy a chaszidizmus számos szokásai s intézményei az esseismuséihez hasonlóak, miből az következik, hogy egyik a másikában gyökerezik. Ezen névmagyarázat, mint látjuk, az oknyomozás minden kívánalmának megfelel, s csak egy hibában leledzik, s pedig abban, hogy a chaszid szó „daleth“ betűjének elvetését igazolni nem tudja. Számot ugyan tesz a nomenclaturában, de ítéletünk fölötte mindég egy fejcsoválásból fog állani. Legfölebb ha megengedjük, hogy az esseusok chaszideusok is voltak, a miből azonban nem következik, hogy minden choszid egyszersmind esseus is volt.

A mély tudományu s korát messze megelőző Azarjah de Rossi (élt Olaszországban a 16. században) az említettük boethoseusokat az esseusokkal azonosoknak tartja. Szerinte előbbi név „beth Aharon, beth halevi“ módjára két szóból alakított, illetőleg összevonatott: בית אהרן = בית אהרן²⁶⁾ Ha ezen szómagyarázat a valót úgy megközelitené, a mint tőle távol van, csakis a „boethoseus“ név iránt volnánk tisztában, de az „essens“ szótalány még mindig várna megfejtőjére. (In parenthesi legyen mondva: Boetozeus minket erősen emlékeztet O-Görögország Attika mellett elterült Bocotia nevű tartományára, és a samaritanus, kutheus és sadduceus nevek magyarázatának alkalmával kifejtett nézetünk alapján e két név egymással kapcsolatba volna hozható. A connexus nem oly lehetetlen, hiszen már Joel próféta idejében zsidó foglyók hurczoltattak Joniába. Legalább erre vall ezen mondása: Juda és Jeruzsálem fiait Javan fiainak eladtátok, hogy messze vigyétek őket hazájoktól. (Joel 4. 6.) Könnyen megtörténhetett, hogy egy Boetiába vetődött s hazakerült fogoly, e bölcsélettel saturálva, valamely párt élére állott, mert egyáltalában nem bizonyítható be, hogy épen Boethos, Herodes ipjának apja volt az, ki a mozgalmat megindította és vezette volna.

Említettük, hogy a nazir-fogadalmak a második állami élet idejéb 5 nem a ritkaságok közé tartoztak. Josephus elbeszéli, hogy Agrippa király, miután Claudius császártól méltóságában megerősített. sok nazir megnyiratót eszközölte. (Rég. 19, 6, 1.) Szokásban volt t. i. hogy a lejárt nazirfogadalmaknál előirt áldozatok költségeit a gazdagok viselték, ezt a kegyeletes szokást gyakorolta a jámbor király. A talmud ideiglenes és élethossziglani nazirokat ismer, az utóbbiakhoz Sámson is tartozott. Az esseusok lényegileg nem lévén egyebek ilyen örök nazirság viselőinél közel a föltevés, hogy e két név rokonságban áll, és csakugyan Zacuto Abrahám (a spanyol vallásüldöztetés idejében Afrikába menekült zsidó történetíró) a „nazir“ gyököt veszi az „esseus“ név postamentumának.²⁷⁾ Mennyire állja ki ez értelmezés a kritikát, az olvasó ítéletére bizom, azt azonban bevallani tartozunk, hogy más hasonlóak között nem az utolsó

²⁴⁾ Haebr. jüd. Archaeologie §. 275.

²⁵⁾ Krochmal More n. h. 130.

²⁶⁾ Meor enajim I. 41.

²⁷⁾ Jochaszin hasolem 157, col, a.

helyet foglalja el. Hazánk tudósai közül is egyik próbálkozott a homályba burkolózott névre világosságot deríteni. A talmud több ízben, így Bera-choth 62, a. s. Masser séni 5, 1. emlékezik meg egy vallásos osztályról, mely a törvényt ennek legszélső consequenciáját megtartotta. Ezen osztály zenuim-nek (tisza erkölcsnek, titokban jámborok) neveztetik. Oppenheim Dávid, volt nagybecskereki rabbi, ezen zenuim-ben az esseusokat (más alakban essen i) megtalálni vélte.²⁸⁾ Ezen fölfedezés annak idejében nem csekély föltűnést keltett, és hazánk kitünőbbjei, mint Löw Lipót: Hamafteach 67, l. Kohut Sándor: Zsidók története 19. l., Oppenheim nézete mellett nyilatkoztak. Jost persze azt mondja, hogy e nézet nem érdemes a czáfolatra sem. Szerinte a szó inkább חשאי gyökből volna kifejtendő mely gyök hallgatag-ot, titokszerű-t jelent, mivelhogy az esseusok összejöveteleinél kevés beszéd folyt, valaminthogy mindenikök ünnepélyes eskü által arra köteleztetett, hogy a rend szokásait titokban tartsa. Sőt, tekintve az esseusok jövendőlési képességét, lehetséges, hogy e név חושן szónak származéka, annál is inkább, mivel hogy Josephus חושן-t is essin-nel adja vissza.²⁹⁾

(Vége következik.)

„Izrael diadaléneké“-nek (שירת הים) módszeres tárgyalása a népiskola III. osztályában.

Sok szépet, hasznosat és sok feleslegest is irtak már a magyar olvasókönyvekről: nincs olvasókönyvünk, melyet abszolúte kitünőnek ismertek volna el. Az olvasókönyv szerkesztőjétől megkövetelik, hogy csupa maradandó értékű olvasmányt vegyen fel könyvébe; a költemények szépek is legyenek, jók is legyenek és e mellett feleljenek meg a gyermek kedélyéletének és felfogóképességének, Teljesen igazuk van azoknak kik ezt követelik, de azért egy kis nehézségtől nem szabad a tanítónak megijednie. A tanítónak feladata az olvasókönyvben található anyagból a gyermekek által megemészthető táplálékot alkotni; a nehezen megérthetőt olyan módon előadni, hogy a gyermek azt megértse; a gyermek fogalomkörét túlhaladó dolgokat úgy összeszorítani, hogy abba a kis körbe beleférjenek sőt azt kissé ki is tágítsák.

„Noth lehr beten“ mondja a közmondás és őszintén bevallva gyakran idegenkedtem olvasókönyvünk egynémely olvasmányának tárgyalásától, úgy vélekedvén, hogy ezt a gyermek fel nem foghatja. De ez az idegenkedés csak addig tartott, míg a bibliafordítás tanításában a שירת הים nem értem.

Ez elől nem volt kitérő út; ezt tárgyalni, tanítani *kellett*. Már pedig keresve kereshetünk olvasókönyvünkben egy költeményt, mely oly nehéz volna, mint ez.

Az V. osztályban a tanító kételkedve merné Faludi „Forgandó szerencse,“ vagy Berzeenyi „Fohász“ czimű költeményeit tárgyalni: pedig mik ezen költemények nehézségei a האינו-éihez képest?! — Hogy az utóbbit mégis tanítják a népiskolában és hogy sikerrel tanítják, ez csak a mellett bizonyít, hogy a tanító elmondhatja magáról: l'école c'est moi!

Alábbi sorokban megkísérlettem vázlatosan leírni, hogy miképen tárgyalom Izrael diadal-énekét a népiskola III. osztályában. Nem akar ez mintaleczke lenni, mert sokkal csekélyebbnek érzem magamat, mintsem hogy valakinek mintául akarnék szolgálni, hanem az egészet csak azért írom le, hogy fixirozzam a saját tanítási módomat és azért hozom nyilvánosságra, hogy valaki derekasan lehordjon — — — a mi ugyan

²⁸⁾ Allgem. Zeitung des Judenthums 185 , 277;

²⁹⁾ i. m. I. 207.

mellékes — és e mellett netáni tévedéseimre figyelmeztessen — a mi a fődolog.

* * *

Az előbbeni fejezetekben tanultuk, hogy az izraeliták 430 évig tartózkodtak Egyiptomban. Eleinte jó dolguk volt, de ez nem tartott sokáig. Új királyok támadtak Egyiptomban, kik meg nem emlékeztek azokról a szolgálatokról, melyeket József az egyiptomiaknak tett és ezek az izraelitákat minden módon sanyargatták.

Isten Mosé-t küldte Fharaóhoz azon czélból, hogy ez bocsássa szabadon az izraelitákat Egyiptomból, Fharao nem engedett a felszólításnak, míg isten tiz csapással nem sujtotta őt; ekkor elismervén Isten hatalmát, elbocsátotta az izraelitákat. Csakhamar azonban megbánta engedékenységet és egy sereggel üldözőbe vette az eltávozott népet. Isten megoltalmazta az ő népét és nem engedte a két sereget egymáshoz közeledni. — Miért nem közeledhettek egymáshoz? — Mi történt azután a tengernél?

Miután az izraeliták ilyen csodálatos módon megmenekültek öz egyiptomiaktól hálát adtak az Istennek segítségéért, magasztalták az a jóságát és hatalmát.

Bibliátok 15. szakaszában le van írva az az ének, melyet az izraeliták akkor Isten dicsőítésére énekeltek.

Olvasd az első verset! — Mikor a gyermek helyesen elolvasta, a tanító lefordítja.

1. „Akkor éneklé Mosé és Izrael fiai ezt az éneket az Örökkévalónak és mondák következőképen: hadd énekeljek az Örökkévalónak, mert magasztalódva magasztalódot; lovat és lovagját dobta a tengerbe.“

A tanító ezt a hosszabb mondatot kisebb részekre osztva újra elmondja és betanítja.

Az izraeliták elismerték, hogy az Örökkévaló segítette meg őket, ezért magasztalják őt: köszönetet mondanak neki. — Kinek lovat és lovagját dobta Isten a tengerbe? — Mi van tehát ebben a mondatban elmondva?

Milyen beszédrész ez יָשִׁיר? — Milyen időben van ez az ige? — Miről ismered ezt meg? — Hogyan mondtuk ezt a szót magyarul? — Lehetne-e itt a magyarban is a jövő idejű igét használni?

A héber nyelvben a jövő idő alakjával bíró igéket némelykor az elmult cselekvés megjelölésére használjuk.

Hogyan fordítottuk ezt a két szót נָאָה נָאָה? — Ez egy és ugyanazon ige, mely ebben a két formában is csak egy cselekvést jelent.

Két alakban akkor használjuk az igét, ha a cselekvést nyomatékosabban akarjuk kifejezni. — Milyen igét tanultunk még kétféle alakban?

דָּלָה דָּלָה לָנוּ

רָאָה רָאִיתִי

הַשְּׁבַע הַשְּׁבַע

פָּקַד יִפְקַד

Mikor használunk tehát a héberben egy igét két alakban? Mondd el te ezt mégegyszer! Irjatok le! (Egy fiú diktálja.)

Olvasd a második verset! . . . 2. „Diadalom és énekem Isten, ő volt segítségemre; ez az én Istenem és őt dicsőíteni akarom atyám Istene és őt magasztalni akarom.“

Ez a mondat két részre osztva tárgyalandó. — Olvasd ennek a mondatnak első részét! — Fordítsd le a mondat minden egyes szavát magyarra! — Mondj „diadal“ helyett egy más szót! — Hogyan van Isten ebben a mondatban nevezve? — Hogy mondhatjuk másképen ezt a szót „Isten“ héberül? — Hány nevét ismered már Istennek? — עַן-diadal, עַן-diadalom. — Melyik betű jelöli itt a birtokot? — וּמֵרָתָּה áll ezen szó helyett וּמֵרָתִי a birtokrag el van hagyva.

Fordítsd le még egyszer ezt a mondatot! — Ebben a mondatban Mosé elmondja, hogy győzött, diadalt aratott az ellenségén, de ezt a diadalt nem saját erejének, ügyességének, vagy bölcsességének köszönheti, hanem egyedül Istennek.

Olvasd ennek a versnek második részét! — Olvasd még egyszer ezt a szót **וְאֵרַמְמֵהוּ**! — Olvasd az első szótagot! — a másodikat! — a harmadikat! — a negyediket!

A tanító újra elmondja ennek a mondatnak a fordítását. Hogyan mondtam magyarul ezt a szót **וְאֵרַמְמֵהוּ**? — Hány szó ez magyarul? — a héberben? — A szónak melyik része jelenti „és”? — melyik része jelenti „öt”?

Isten az ő csodatettei által meggyőzte az izraelitákat arról, hogy csakugyan ő az egyetlen Isten, a kit Abrahám, Jiczhak és Jákob imádtak: „Ez az én Istenem!” — A tanító begyakoroltatja az egész vers fordítását.

3. Vers. „Az Örökkévaló a harc ura Örökkévaló az ő neve.”

Mit jelent ez a szó **אִישׁ**?

Istentől nem lehet mondani, hogy ő egy férfi, mert ő nem ember, hanem a hadak ura, ő vezeti a háborút és ő segíti népét győzelemre. (A három vers begyakorlása.)

4. Vers. „Faraó szekereit és hadseregét vetette a tengerbe és hadnagyjainak legjobbjai elsülyesztettek a nádas tengerbe.”

Mit tartalmaz a negyedik vers? Hasonló tartalma van az első vers utolsó mondatának is. Hogy hangzik az héberül? **דָּבְתָהּ**-dobta, **וְיָרָהּ**-vetette.

Hová sülyedt Faraó hadserege? — Ezt a tengert másképen vörös tengernek nevezik. A vörös tenger partjai náddal vannak benőve, azért nádas — vagy hináros tengernek hívják. — Miket vetett Isten a tengerbe? — Régi időben szekereken is harcoltak.

5. Vers. „Hullámok borították őket; alászálltak a mélységbe mint a kő.”

Mikor az egyiptomiak a szél által kiszáritott tenger közepébe értek, a tenger vize rájuk borult: hullámok borították őket. — Ha egy ember beleesik a vízbe nem sülyed el mindjárt, hanem bizonyos ideig a víz felületén marad; de ha követ dobunk a vízbe, az nem marad a víz felületén, hanem gyorsan elsülyed.

Az egyiptomiak olyan gyorsan sülyedtek a tengerbe, mintha nem is emberek, hanem kövek lettek volna.

Milyen beszédrész **תְּהִמָּת**? — Milyen nemű főnév? — Miről ismerik meg a nőnemű főneveket? Hogy hangzik ennek a főnévnek egyes száma? — Ennek a főnévnek többes száma olyan alakú, mintha nőnemű volna, de azért mégis himnemű.

Vannak a héber nyelvben olyan himnemű főnevek, melyek a többes számban úgy végződnek, mintha nőneműek volnának.

Ismételd azt, a mit most mondtam! Irjatok ezt le!

6. Vers. „Jobbod, Örökkévaló — dicsőült erő által, — jobbod Örökkévaló, szétzúzza az ellent.

Istennek nincs keze, tehát nem is lehet jobb keze. Jobb kezünkkel teszünk mindent: evvel dolgozunk, ebben fekszik az erő, a hatalom. Isten jobbjá alatt értjük Isten hatalmát. — Ez egy képlet. — Mi van ebben a versben elmondva Isten jobbjáról?

Ez a vers olyannak látszik, mintha két mondat volna. Melyik volna akkor az első mondat alanya? — állítmánya? — a második mondat alanya? — állítmánya?

Ez nem két mondat, hanem csak egy, melynek alanya **יְמִינְךָ** és állítmánya **תִּרְעֵץ**. Isten jobbjáról azt mondjuk, hogy szétzúzza az ellent.

נאדרי בכח ez egy utójelző, ehhez a főnévhez ימינך. Ha a jelzőt a főnév elé tessék, akkor ez a mondat hogy hangoznék magyarul?

„Erő által dicsőült jobbod — Örökkévaló — szétzuzza az ellent.“
(Bővebb magyarázat a III. osztályban nincs helyén.)

A tanító még egyszer elmondja a vers szószerinti fordítását és azt begyakorolja.

Ki tudná most ezt a hat verset szépen lefordítani?

A tanító különös gondot fordít most a héber és magyar szavak rendes hangsúlyozására: a költemény szavalására.

Miután a fordítást kellőleg begyakoroltatta, czélszerű a héber és magyar szöveget külön-külön is kellő hangsúlyozással elolvasatni.

Olvasd fel azt, a mit ma füzetedbe irtál!

Budapest, 1887. április havában.

Schichtancz Armin.

Levelezés.

Tisztelt szerkesztőség!

Az egri zsidó hitközség iskolájánál 20 éven át páratlan ügybuzgalommal és odaadó lelkiismerettel működik egy tanító. Ezen tanító ki egészségét, majdnem életét áldozta az egri zsidó gyermekek tanításáért és neveléséért, lemond a tanítói pályáról, és kéri az iskolabizottságot, hogy kivételképen az idén az ő vizsgáját június elején tartsa meg, annál is inkább, miután az ottani főorvos ur bizonyítványa szerint égető szüksége van minél előbb fürdőbe utazni, hogy megrongált egészségét helyre hozza. A tanító beadván ily értelmű kérvényét, a híres egri iskolabizottság összeül és határoz a bölcS Salamon. Ítélete pedig következő: A törvény nem engedi meg a vizsgák ily korai megtartását, azonban mi irántad való hálából június 14. megtartjuk a vizsgát, de te tanító saját költségeden állítasz egy tanítót és fizeted június végéig. A mi pedig azt illeti hogy az állomást elhagyod az év végéig járó fizetésed meg nem adjuk okul hozván fel, hogy hiszen ők el nem küldik őt és hogy ott maradását biztossítsák 3 havi fizetését vissza tartották. Kérdem e nemes zsidó kupak tanácsot, mért nem volt a törvény érvényes akkor, mikor ezen tanító még pár évvel ezelőtt, kénytelen volt július és augusztusban tanítani? Miért nem fizetik a tanítót 3 hó óta? hát arra nincs törvény? Nem tudom van-e ügyvéd tagja az egri bizottságnak, hogy ilyen bölcS és jogos alakban tudják a törvényt magyarázni. De nem csodálkozunk. Megmutatták az egri zsidók a dicsőségüket. Példát adtak a többi felekezeteknek miként kell egy tanítónak 20 évi lelkiismeretes működését meghálálni. Undorral forduljon el minden zsidó hitközség az egritől. Szégyelje minden hitközség, hogy felekezetében ily községek is vannak. Megvetését nyilvánítsa minden zsidó az ily szennyes községgel szemben és a ki csak teheti kürtölje az egri zsidók piszkos eljárását. Mindent a mit a hála 20 évi működésért parancsolt volna, mellőztek; de mindent, a mi elítélendő, megvetendő és undorító azt követték.

Szeged, 1887. május 25.

Deutsch Sámuel, zsidótanító.

Szerkesztői megjegyzés. Tisztelt munkatársunk elég kemény szavakkal illette az egri izr. hitközséget, melynek fönt jellemezett eljárása valóban kvalifikálhatlan. Az igazság kedvéért azonban meg kell mondanunk, hogy az ottani tanító urak sem jobbak a deákné vásznánál, és ugy látszik, minden tanítónak olyan a községe, a milyent megérdemel. Az egri tanítók nem tagjai egyesületünknek. Ha azonban valaki azt hinné, hogy nincsen tudomásuk egyesületünk létezéséről, annak kedvéért el kell mondanunk,

hogy évek előtt, mikor Egert az árviz pusztította, a tanítóegyesület egy egri tanítónál igen tisztességes módon mutatta be magát — —. Nevet nem említünk. Az egri községnek és tanítóknak becses figyelmébe ajánljuk Lederer Ábrahám urnak a mai számban közölt tanulmányt — a háláról.

EGYLETI ÉLET.

Április hóban fizettek tagdíjat: *)

Bartfeld Jenőke, F.-Micsinye	3 frt	Kanitz Zsigmond, Baracska	4 frt
Blitz Samu, Érsekujvár	1	Kohn Ármin, Pruzsina	4
Barta Lajos, Losonez . . .	2	Klein Mór, Nagy-Sur . . .	1
Berger Vilmos, Sárbogárd.	2	Neufeld Gusztáv, Érsekujvár	1
Fürth Samu, Érsekujvár	1	Reisz Lipót, Ar.-Maróth	2
Fürst Győző, Nyitra . . .	1	Schiff Adolf, Szarvas	1
Hochenberg Vilmos, N.-Bicse	4	Tapolczai izr. hitközség . . .	5 „
Husserl György, Lugos	4	Összesen	36 frt.

Május hóban fizettek tagdíjat:

Apfel Albert, Galgócz	1 frt	Löwenstein Paula, Veszprém	2 frt
Bogner Jakab, Vác . . .	2	Polacsek Vilmos, Pered . . .	2
Décsi József, Érsekujvár . .	1	Presser József, Ny.-Zsámbokrét	2
Friedmann Bernát, N.-Bajom	1	Rosenberg Jakab B.-Sz.-Mihály	2
Gömöri Ármin, Püspök-Ladány	2	Schön Ármin, Galgócz . . .	1
Hegyi Ignác, Buly . . .	2	Schlesinger Lipót, N.-Bajom .	4
Horowitz Samu, Melsicz	2	Weisz Miksa, Galgócz . . .	1
Guttman Ábrahám, Galgócz	1	Wurmfeld Ignác, Körmend . .	2 „
Kramer Miksa, Vác	2	Összesen	30 frt

Ózer Zsigmond, pénztárnok.

— **Néhai Lederer Bernát** emlékének tiszteletére f. é. május hó 10-én ünnepélyes ülést tartottunk, melyen számos vendég is megjelent. A választmány megbízása folytán Lederer Ábrahám tanár egy alkalmi felolvasást tartott, mely e szám élén teljesen közölve van. A Lederer Bernát alapítvány kamatait (50 frtot) a közp. választmány ez alkalommal, Lederer Sándor földbirtokos nemes elhatározása értelmében, Kohn Ármin, pruzsinai néptanítónak, ki súlyos betegségben szenvedett, ítélte oda. A nemes férfitól némesen érező neje egy más beteg tanítónak 25 frtot adományozott nagylelkűen, a miért ez uton is hálás köszönetünket kifejezzük.

VEGYESEK.

— **Schwarcz Jakab**, m.-szalkai gyáros e hetekben a magyar nemességet kapta, a mely alkalomból többféle alapítványt tett, többek közt az ottani zsidó iskola javára 500 forintosai. Annyival örvedetesebb ez, mert nem nagyon rég ideje, hogy ez iskola anyagi támogatás hiánya miatt csaknem feloszlott.

— **Hymen**. F. é. május hó 24-én vezette oltárhoz Kálmán Mátyás, turkevei közkedveltségű tanító, egyesületünk r. tagja, Kohn Jakab turkevei lakos Irma nevű bájos lányát.

— **Steiner Jakab** eljegyezte Weisz Mariska kisasszonyt, az „Izr. siketnémák orsz. intézete“ tanítónőjét és egyesületünk tagját. A kedves és szeretetreméltó kisasszonynak, ki a tanítói pályának istenhözátot mond,

*) A mult számban Szalai Dávid tagtársunknak kimutattunk 3 frtot kettő helyett, a mit ezzel helyreigazitunk.

kivánjuk, hogy a családi életben találja fel ama boldogságot, melyet eddigi nemes és nehéz működése által valóban megérdemelt.

— **Kérelem!** Mindazon tisztelt kartársaim, kik az általam szerkesztett „Héber hangoztató és olvasó könyvet (Széfer hakria)“ iskolájukban bevezetni szivesek voltak, ezennel felkértem, hogy netaláni észrevételeiket, esetleg javításukat a könyvecskét illetőleg velem a jövő hó végéig közölni méltóztassanak. A szükségessé vált IV. kiadás alkalmával azokat nagyon szivesen figyelembe veendem. Kartársi üdvözlettel Kecskemét, 1887. május 19-én. *Klauber János*, kecskeméti tanító.

— **A budapesti** izraelita siketnémák országos intézetében az 1886/7-iki iskolai zárvizsgálatok május hó 23-án folytak le fényes sikerrel. Ez alkalommal adta ki az intézet vezérlő bizottsága a harmadik jelentést, mely az intézet 20 évi történetét (1877—1887) adja első helyen. E szerint 10 év óta 460 jelentkező siketnéma közül 148 vétetett fel és 312 részint egészségi, részint nevelési vagy pedig gazdasági tekintetéből elutasított. Jelenleg 88 mindkét nembeli növendéke van az intézetnek, kiket négy férfi és hat nő tanító derekasán ügyekszenek a társadalomnak hasznos tagjaivá nevelni. Évi járulékok czimen folyt be az utolsó iskolai évben 1929 frt, közte 150 frt 6 izr. hitközségtől; adományok czimen 3234 frt 92 kr. Összes bevételek voltak 24116 frt 36 kr, kiadások 24116 frt 36 kr.

Közegészségtan tekintettel a gyermeknevelésre. Irta: Lévai Izor, Bács-Topolyán.

Szerző igen nehéz munkára vállalkozott, mikor e munka megírásához fogott. Az egészségtan elvitázhatlan fontossága mellett is, hazánkban egy ideig csak félvállról vétetett. Hosszu időn át az egészségtan tanulmányozását kizárólag az orvosokra bízák, kiknek egyedüli életcéljuk embertársaik egészsége fölött örködni esetleg a már beállott betegséget megszüntetni. Az életfentartási ösztön következtében az ember kerüli mindazt, a mi veszélylyel fenyegeti. Ámde annak felismerésére, hogy mi okozza a betegségeket és ezzel együtt az életveszélyt, nem elegendő az ösztön maga, hanem kell, hogy az értelem is közreműködjék. Így született meg az egészségtan. A nép jóléte, az egyén boldogsága kívánatosá teszik, hogy az egészségtan közkinccsé váljék. Azért örömmel üdvözlendő minden munka, mely az egészségtan népszerűsítését célozza.

Előttünk fekvő munka gazdag, nagyon is gazdag tartalmu, oly annyira, hogy szerző evvel a rengeteg anyaggal alig bir 54 oldalra terjedő füzetjében megbirkózni. A rend és illem az egészségtan lényeges részét képezvén, a füzet végén szerző „Rend és illemszabályokat“ állított össze a tanuló ifjúság számára. A könyvecske különben szülők és tanítók számára van írva és az utóbbiak becses anyagot is találnak az egyes fejezetek között. Figyelemre méltónak találtuk a ragályos betegségekről szóló fejezetet, melyben Helméri összeállítása szerint felel arra a kérdésre, hogy mikor szabad a ragályos betegségbe esett gyermeknek újból az iskolába menni. — A kik az egészségtanal bővebben akarnak foglalkozni, azok néhány jeles egészségteni mű címét is találják a füzet végén.

A munka kapható: a szerzőnél, Singer és Wolfnernél Budapesten és Székely Simonnál, Szabadkán. Ára 20 kr.

Assicurazioni Generali. Lapunk hirdetési rovatában közöljük az osztrák-magyar monarchia eme legrégibb és legnagyobb intézetének 1886. évi mérlegét. Az előttünk tekvő, a Triestben f. é. április hó 27-én megtartott közgyűlésen beterjesztett igazgatósági jelentésből átveszszük a következő adatokat.

Az összes biztosítási ágakban a díj- és illetékbevételei 14.184,415 frt 60 krra ment, míg a kamat jövedelem 1.352,474 frt 64 krnyi összeg ért el.

Kártérítésül az 1886-ik évben 9.814,465 frt 52 kr. fizettetett ki, s e